

FŐÉPÍTÉSZEK

Vác, Hatvan, Esztergom, Kismaros

Philipp Frigyes

▲ Légi Fotó a váci főtérről
Fotó: Kis Dávid/ ARCUS Stúdió

MASTER ARCHITECTS | INTERVIEW WITH FRIGYES PHILIPP BY GÁBOR ERHARDT

A long-time Master Architect of Hatvan and Vác, he currently holds the same position in Esztergom and Kismaros. His activity in the city has been of key importance for the last 25 years. Also, he took part in defining the position of Master Architect and introducing the profession in the Construction Act of the time. He has always been interested in realizing the organic development of a settlement, tending for the townscape like a physician cares for his patients. "Cities are not funded for mere cohabitation, but rather to ensure a life worth living", said Aristotle two thousand years ago, still serving as a beacon for Master Architect Philipp.

INTERJÚ PHILIPP FRIGYES FŐÉPÍTÉSSZEL

Erhardt Gábor

Philipp Frigyes (1957)
építész, 1982, BME

2007–2013 Országos Főépítési Kollégium
elnöke
Váci Városvédők és Városszépítők
Egyesülete alapító tag (1987)
2012– a Pest Megyei Építész Kamara
elnöke
2014 – címzetes egyetemi docens
(Budapesti Corvinus Egyetem)

1987–2012 Vác főépítésze
2013–2015 Hatvan főépítésze
2015– Kismaros főépítésze
2015– Esztergom főépítésze
1996 Műemlékvédelemért Emlékplakett
1996 Pro Dioecesi Vaciensis kitüntetés
1997 Kós Károly-díj
1998 Podmaniczky-díj
Év főépítésze, 2000 díj
2014 Pro Regio-díj
2015 Hild-díj

► **Jelenleg Esztergom és Kismaros, korábban hosszú időn keresztül Vác főépítésze volt, mely időszak mind az ön, mind pedig a város életében meghatározónak bizonyult. Mi a váci megbízás története?**

Furcsán indult az egész. Már az egyetemen úgy alakult, hogy a Buvátiba fogok kerülni, majd jött a katonaság, ezzel párhuzamosan pedig megindult a tervezővállalatok szétszedése, szétválása. Édesanyám egyedül nevelt minket öcsémmel, aki orvostanhallgató volt, emiatt már az egyetem alatt „mecénást” kellett keresnem. Így kerültem diplomával a kezemben a váci cementipar központi helyére beruházónak. Másfél évet töltöttem ott. Hálás vagyok a főnökeimnek, akik tudták, hogy ez nem éppen a legmegfelelőbb hely nekem, ezért mellém álltak, és segítettek a továbblépésben.

► **Volt személyes kötődése Váchoz?**

Ott születtem, váci család vagyunk. A diploma után másfél évvel átmentem a városhoz „műszakisnak”. Vonzott a várossal való foglalatosság, noha az egyetemen nem a város-, hanem a középület-tervezési tanszéken végeztem, ahol Farkasdy Zoltán és Kaszás Károly volt a mesterem. Majd megismertem Papp Klárát, kezdett tágulni a tér, engem pedig mélységében kezdett érdekelni a város. Mindközben Vác vezetése főépítészt keresett, és ha már ott voltam, velem próbálkoztak.

► **Ön formálta ezt az előkép nélküli szerepkört?**

A nyolcvanas évek közepén kezdtük el írni Aczél Péterrel, Aczél Andával, Berényi Andrással, Főző Jánossal, Hajnóczi Péterrel, Keresztes Sándorral, Szabó Tündével, Nagy Imrével, Papp Klárával, Schneller Istvánnal, Tigyi Zsuzsannával, Veres Istvánnal, Vincze Istvánnal és Virányi Istvánnal a főépítész szerepét meghatározó statútumot. Ennek köszönhető, hogy egyáltalán bekerült ez a szakma az akkori építési törvénybe. Ma már kormányrendelet szabályozza a főépítési hivatást.

► **Ebből a szempontból ez kegyelmi időszak volt, mely lehetővé tett egy nagyon hosszú és kényelmes ismerkedést a várossal.**

Gyönyörű, közel harminc év volt, ebből 25 év főépítészséggel.

► **Miben különbözött ez a kezdeti időszak a legutóbbi évektől, amikor már uniós projektekkel is számolni kellett?**

Mit csinál egy főépítész? Először azt tartották fő feladatnak – a településrendezés mellett –, hogy az új épületek terveibe szóljon bele. Majd következett az örökségvédelem, végül a feladat kiegészült a fejlesztéssel.

▲ Váci főtér

Kálvária, Vác
Fotó: Kis Dávid/ ARCUS Stúdió

a jövőkép alakításával. Ezekkel a kérdésekkel akkoriban nem foglalkozott senki, noha a legfontosabbak közé tartoznak.

► **Ez utóbbi volt a kedvenc terepe?**

Mindig is az izgatott, hogy honnan hová akar eljutni egy település. Az bosszant a legjobban, amikor csak hánykolódik az ember a tenger közepén, és nem tudja, hogy melyik kikötőbe akar eljutni, ugyanakkor pályázni akar, pénzt szerezni...

► **Ebből a szempontból Vác léptéke ideális volt? Ez, és a későbbi megbízásai sem nevezhetők átlagosnak: ipari örökség, egyházi, kulturális helyszínek, műemlékben gazdag környezet...**

Ahhoz, hogy ezt a szakmát az ember megtanulja, egyfelől ez a lépték megfelelő volt, másfelől meg viszonylag gyorsan kitapinthatóak voltak azok a beteg pontok, amelyek gyógyíthatók. Nyilván ehhez az is hozzájárult, hogy gyerekkorom óta figyeltem és magamba szívtam a várost. Mondhatjuk, hogy a tudatalattim irányította a diagnózist.

► **Az ön énjének van egy filozofikus, kutakodó, elméleti, és egy pragmatikus oldala is.**

Porosz családból származom, és valóban él bennem a makacs, pragmatikus gondolkodás, és az örök álmodozás kettőssége.

► **Ez a kettősség azonban az emberi kapcsolatok szintjén a főépítész segítségére lehet. Az interjúk során visszatérő motívum, hogy vajon melyek azok a tulajdonságok, amelyek eligazítják a főépítészt a településtervezők, az építészek között, valamint a városházi hierarchiában; a lakosok körében pedig megbecsült pozíciót biztosít számára. Lehet ezt tanulni?**

Nem is biztos, hogy helyes ez a szó, hogy főépítész. Németországban például nincs is ilyen. Talán megfelelőbb lenne a városdoktor elnevezés, amellyel legutóbb jellemzett egy kedves ismerősöm. Főépítésznek nem kinevezik az embert, azzá kell válni! Van, amikor pszichológusnak, van, amikor kegyetlen kommandósnak kell lennünk. Ezerfajta énünk van... Madáchnál *Az ember tragédiájában*,

a Tizenkettedik színben hangzik el, hogy „Csak az építész látja az egészet, / S bár megfaragni nem tud egy követ, / A művet ő teremti, mint egy isten”. Hívóként az ember mást nem is tud mondani, mint hogy társul hívott minket a Teremtő az apró kis részletek befejezéséhez, lett légyen az „csak” egy város, vagy „csak” egy falu – és ez maga a csoda.

► **Vannak főépítészek, akik szeretnek a településükre tervezni, van, aki tartózkodik ettől. Ön hogy áll ehhez a kérdéshez?**

Ha egy szakács csak szakácskönyvet tud írni, az nagy baj. Büszke vagyok arra, hogy a váci 56-os emlékmű tervét Seregi György szobrászművésszel együtt csináltuk. Kétségtelen, hogy általam tervezett épület nincs Vácott, ugyanakkor volt ott egy íratlan szabály, miszerint az első lépéstől kezdve minden tervet meg kellett beszélni a főépítésszel. Ennélfogva minden tervhez odaírható, hogy társtervező voltam. Nagyon fontosnak tartom, hogy egy főépítész tervezze a saját települését. Ez megjelenhet egy konkrét épületben, vagy a települési szint egészében, tulajdonképpen mindegy. A Dunanyarban sok házam áll, több mint 300 tervet készítettem, és ebből több mint 200 meg is épült. Van köztük családi ház éppen úgy, mint középület. Kismaroson, ahol szintén

felkértek a főépítési teendők ellátására, kifejezett kérés volt a bizottság részéről, hogy a meghallgatáson az általam tervezett házakból is mutassak be néhányat.

► **Szerencsés, ha egy leendő főépítész megmutatja a településnek, hogy mit tud?**

Mindenképpen fontosnak tartom, mert így lesz hiteles. Esztergomban javasoltam, nézzék meg Vác városát. Munkáimból én nem szerveztem ugyan kiállítást, de nagyon büszke vagyok valamennyire. Korábban egy traumatológusnak terveztem házat. Tudni kell, hogy nálam egy terv vagy egy koncepció összerakása kilenc hónap. Mit csinálnál másképp a házon? – kérdeztem egykori megbízómat sok év elteltével. Semmit! – felelte, és ez jó érzéssel tölt el.

► **Vácott mi volt az a településszintű fejlesztés, ami önhöz köthető?**

Volt egy, a cementműtől poros, a Duna bal partján fekvő, és minden egyéb értelemben is balos település. Kereszttel a nyakamban beültem ebbe a fura világba, ahol vörös csillagos címer takarta le a Szűz Mária-s címet. Semmit sem tudtam erről a világról, nem is léptem be közéjük. A kezdetektől úgy gondoltam azonban, hogy az ipari centrum mint jövőkép nem

helyes, és ettől igyekeztem megvédeni a várost. Szépen föl kellett fejteni a kusza szálakat, hogy megtudjuk, hol is akadtunk el.

► **Megvoltak ezek a szálak?**

Természetesen. Ahhoz, hogy Vác felkerüljön a térképre, fontos volt, hogy a kultúrája a helyére kerüljön. Mint amikor az ember a gyümölcsöt meghámozza, és leszedi róla a dermedt mázat, egyesével kellett kibontani az egykori értékeket, amelyek a város szellemiségét képviselték. Ilyen volt például a felsőoktatás, amelyért Vác Mária Terézia óta küzdött. Alapító tagja voltam a Városvédő Egyesületnek. Mitől védem én a várost? – kérdezték. Álltam én emiatt a pártbizottságon a szőnyeg szélén, a párttitkár szobájában...

► **Vácott született, az átlagosnál nagyobb személyes érintettsége volt főépítésként. Nem okozott nehézséget a racionális és az érzelmi szempontok keveredése?**

Nagyapám, aki képergetező kisiparos volt, mondta mindig azt, hogy ha valamire csak azt tudod mondani, hogy nem, akkor inkább fogd be a szád. A nem után vessző van, a mondat úgy folytatódik, hogy inkább így... Ezt az elvet a mai napig vallom. A világ ma nagyon magabiztos. Előadásaimat azzal szoktam kezdeni, hogy „Isten ments a biztos emberektől”, vagy hogy „Szeretem azokat az embereket, akik keresik az igazságot, de óvakodom azoktól, akik megtalálták”. Sosem álltam ki úgy, hogy ez nem jó, mindig vittem egy javaslatot, amit megpróbáltam elmagyarázni, elfogadtatni. A váci címer levételével kapcsolatban a végrehajtó bizottság foglalkozott a személyemmel annak idején, én pedig megpróbáltam elmagyarázni, hogy a máriás címer ősbibb, mint az a pilanatnyi. Már 1987-ben csináltattam a városról amolyan 3D-s térképet. A bizottságot pedig meggyőztem, hogy az ősi címet

is tegyük rá. Igaz, rá kellett raknom a kommunista címet is, de azt az összehajtott térkép elejére tettem, hogy jól látszódjék... Ugyanakkor így az a falra tett térkép hátoldalára került, míg az ősi címer ott volt a falikép közepén...

► **Volt olyan, amit el kellett engedni?**

Egy város életében egy másodpercnek tíz év felel meg. Engem türelemre tanított ez a szakma: ha nem ma, akkor majd holnap – mindennek eljön az ideje. Lényeg, hogy az értékalapú szemlélettel elindított folyamatok egyszer beérnek, lásd a Vácot elkerülő út, vagy a történelmi belváros humanizálása.

► **Az elválásnak is megvolt az ideje, vagy még lett volna jó pár éve Vácott?**

Nekem még 15-20 évnyi feladat volt a fejemben...Korábban az a megtiszteltetés ért, hogy a PHARE-program keretében Eger mellett Vácot szemelték ki a svájci településfejlesztési modell átadására. Kiutazhattam tanulmányútra 1995-ben, hazatérésemet követően irányításommal készült el a város fejlesztési stratégiája. Vác fölkerült a kulturális térképre, a sport városa lett, megkaptam a Hild-díjat. Az akadálymentesség kapcsán – mivel édesanyám súlyosan mozgássérült – az esélyegyenlőséggel kapcsolatos mindennemű feladatot felvállaltam a városban. Amikor a váci Kőkapu egy méter magas bronzmakettjét átadtuk a gyengélátóknak, egy kislány azt mondta: Jaj de szép, látom! Úgy folyt a könnyem, mint egy gyereknek...

► **Egy ilyen intenzív együttéléshez képest Hatvanban hogyan alakultak a dolgok? Volt valami átmenet?**

A Váctól való elválás után egy hihetetlen mély gödör következett. A kiterjedt kapcsolattrendszerem ellenére előállt munkanélküliséget és magárahagyottságot döbbenetes

volt megélni. Végül onnan jött a segítség, ahonnan nem is számítottam rá. Amikor Hatvan városa megkeresett, hirtelen azt se tudtam, merre induljak. Abban az időben egy fantasztikus vezetője volt a városnak Szabó Zsolt személyében, aki ma a fejlesztési minisztérium államtitkára. Kabinetfőnökeivel, Tóth Csabával nagyszerű párost alkottak. Két és fél évet dolgoztam velük, és több milliárd ment fejlesztésre.

► **Rögtön a mély vízbe került?**

Olyan intenzíven nem éltem meg ezt a szakmát soha, mint akkor. Belecsöppentem a párhuzamosan futó településfejlesztés, a rendezés és az értékvédelem sűrűjébe, mely feladatokat a kiváló kollégák nélkül talán nem is tudtam volna megoldani. Amit Vácott jó néhány év alatt, szép lassan lehámoztam, itt szinte héjastul kellett bekapni, megrágni, és gyorsan letenni egy összetett jövőképet. Egy teljesen új településmodell alapjait raktuk le Hatvanban: a haranggörbén, ami egy mai települést nagyjából jellemez, középen egy benyomódás jelent meg, melyet kiüresedett középnek neveztem el. A városnak nem volt főutcája, összeköttetés híján a vasútállomás és a városközpontot csak egy nagy U betűvel lehetett átjárni. Pozicionálnom kellett a főteret. Itt-ott még rajzoltam a tervet, de már rakták a követ.

► **Az új buszvégállomás már megvolt akkor?**

Odakerülemkor már építették, folyt a kastélyrekonstrukció, megindult a főtér és a történelmi belváros revitalizációja. Mindezzel párhuzamosan kellett egy stratégiát kialakítanunk. Elkészítettük az új piac, a művelődési ház, az egészségközpont terveit, megindult a kórház-rekonstrukció is. Hajnalban mentem, éjszaka jöttem, nem is tudom, hogy bírtuk. Mindössze kétfős volt a főépítési iroda, de a munkát sokan segítették. A végén még a volt váci főmérnököt, Szikora Miklóst is

▲ 1956-os emlékmű, Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, Vác
Seregi György, Philipp Frigyes, 2006. Fotó: Kis Dávid/ ARCUS Stúdió

▲ Légi felvétel Hatvan belvárosáról

odacsábítottam, akivel korábban 15 évig együtt dolgoztunk. Mert a főépítész álmodik, valakinek azonban kiválóan meg is kell valósítania az elképzeléseit.

► **Hatvanban is a politika mondott fel a főépítésznek?**

Éjszakai puccs volt: este még főépítész voltam, reggel már nem kellett bemennem. Furcsa helyzet volt, melyet egyik sajtóorgánium sem vert nagydobra.

► **Ez egy újabb gödör volt az életében?**

Ez már nem viselt meg annyira, ráadásul közben megkerestek Kismarosról, így visszatérhettem a Dunakanyarba. Nagyon meglepett ez a felkérés, mert a településnek korábban soha nem volt főépítész. Ezzel a megbízással egy újabb léptéket ismerhettem meg: ez a kerítések, a leeső vakolatok világa. Nagyon hétköznapivá vált a szakma egy ilyen picit településen. Itt egy apró probléma is meglehetősen feltűnővé válik. Kismaros az ország talán egyetlen olyan települése, ahol a népesség érdekes módon évtizedek óta nő, a korfája fiatalodik. Egy szellemileg friss, fiatal, folyamatosan növekvő község, ahol az első feladatomból az óvoda bővítése volt.

► **Mindemellett még a tanításra is jut ideje?**

Címzetes egyetemi docens vagyok, külsőként a volt Corvinus Egyetemen oktatom a tájépítészeket és a településmérnököket, a Műegyetemen pedig a főépítési szakmérnöki képzés munkáját segítem. Mellesleg Vácott közel 15 évet foglalkoztam óvodásokkal.

► **Több helyen is azt nyilatkozta, hogy a Dunakanyar az ön számára a világ közepe. Térszerkezetileg is egységesnek tekinthető ez a vidék, vagy inkább inhomogén közegnek? Azért küzdöttem mindig, hogy ez az inhomogenitás egy szervezett keret**

álljon össze. Tanulmányoztam Salzkammergut településeit is ebből a szempontból. Így született meg a Papp Klárával együtt megalkotott Dunakanyar Charta, elkészítettük az MTA-val közösen a Dunakanyar stratégiáját, konferenciát szerveztünk, sikerült létrehozni a Dunakanyar Térség Fejlesztő Tanácsot. Ezek folyamánként elértük, hogy az ország költségvetésében egyetlenegyszer ugyan, de szerepelt a Dunakanyar, és forrást is kapott a tanács.

► **Beszélhetünk a Dunakanyar identitásáról?**

Pest megyének nincs, agglomerációs sincs, de a Dunakanyarnak van identitása, nevének hallatán pozicionálni tudja az ember. Salzkammergut utazásom során azt láttam, hogy egy kisebb uniós módjára működnek ezek a települések, egymást propagálják, a bevételt pedig visszaosztják. Nálunk is tudatosítani kellene, hogy

Vác, vagy akár Esztergom a turizmus szempontjából önállóan nem termék, a Dunakanyarból azonban lehetne terméket létrehozni. Sajnos nálunk mindenki mindent akar, a piac felosztásához pedig alázat kellene.

► **Bámulatos, hogy a vakolathullástól ilyen magasságokig át tudja gondolni a dolgokat. Már egy éve Esztergom főépítész. Ez újabb léptékváltás az életében?**

Ha Vác hárompontos nehézségű, akkor Esztergom tízet ér el ezen a skálán. Itt közelebb van az ég a földhöz, az ország szakrális központja, egykori fővárosa, ahol kissé megállt az idő. Rendkívüli szakmai kihívás. Elsősorban karaktert kell adni a városnak. A testületnek tett ígéretemben vállaltam, hogy ez év végére kijelöljük azokat az irányokat, amelyekre a település alapozni tudja a jövőjét. Hála Istennek, és Romanek Etelka pol-

▲ Kismarosi pincesor. Fotó: Aradi Szilveszter

Sétálóutca, Esztergom
Fotó: Dénes György

gármester asszonyoknak köszönhetően ma nyugodt légkör van a városban. Nincs a kezemben a bölcsek köve, az időm nagy részét a helyiekkel való beszélgetéssel töltöm. A Dunakanyar nyugati kapuvárosáról van szó, szerepének városépítészeti tükröződést kell adni. A 70-es években a Bástyá Áruház és környékének építésével új központot kívántak létrehozni. Ez hatalmas városépítészeti tévedés, sőt urbanisztikai büntény volt, mert hozzájárult ahhoz, hogy többek között az egykori főtér és környéke totálisan kiürült. Ezt orvosolnunk kell a „zöld” ház (volt párt-ház) teljes, és az áruház részleges elbontásával, egy köszönőházat, köszönőteret kialakítva. Tudatosítani kell a kapu funkciót: itt köszön az Ister-Granum, azaz az egykori Esztergom vármegye.

► **Könnyű ehhez partnereket találni?**

Sokszor nehéz. Annak idején a szakvizsgám témája a regionalizmus volt. Érdekel a térelmélet, a hálózatok rendszere. Mint ahogy a közösségben élő egyén mások

tekintetében látja meg, milyen valójában, egy település is a közösségben találja meg alapvető szerepét. Sok település falat épít maga köré, az én feladatomban pedig az, hogy ehhez a falhoz létrát adjak, hogy kifelé is tekinthessenek. „A város nem a puszta együttélés kedvéért alapított, hanem az emberhez méltó élet céljából” – így szól Arisztotelész kétezer évvel ezelőtti városdefiníciója. Ez minden munkám az alapja.

► **De vajon mit takar pontosan az emberhez méltó élet?**

Rátalálva erre az idézetre, én is ezt a kérdést tettem fel magamnak. Sok minden volt a fejemben, de nem találtam a kibontásához fogódzót, túl nagy falatnak éreztem. Még az emberhez méltó környezetet sem definiáltuk. Ebben az egész szakma bizonytalan: az építési törvény emberhez méltó és esztétikus környezetről ír. Döbbenetes, hogy az építészeti minőség ezzel szemben zárójel fogalom. De mi az építészeti minőség? Ezzel is adósak vagyunk még! Van

min elmélkedni! Érdekes aztán még az is, hogy a névelős nyelvekben – mint az olasz, a francia vagy a flamand – a város nőnemű szó. A városjelképek is nőneműek: sellő, farkas... Megválaszolandó kérdés, hogy miért kapcsolódott a városhoz a nőneműség. Bánlaky Pál professzor például hüvös szépasszonyként jellemzi Esztergomot.

► **Hogyan lehet közeledni hozzá?**

Egy-két keszkenőt már találtam, és látni véltem, ahogy ki-ki dugja a fejét a fák közül. Hogy közeledsz egy nőhöz? Ez bizony szerelem. A főépítészséget is csak szerelemből, örült módon lehet csinálni, rózsaszín szemüvegen át nézve a dolgokat. Így voltam Váccal, Hatvannal, és mint ahogy a szerelem, néha ez is elmúlik, aztán újra fellángol. Most Esztergomba szerettem bele, egyfolytában keresem, kutatom.

► **Hatvanra és Vácra milyen hasonló esszenciális megállapítást tenne?**

Érzem őket, de ha meg tudnám fogalmazni a választ, tán varázsluk is elillanna...